

Per una política i una pedagogia de les cures

Jordi Solé Blanch (Universitat Oberta de Catalunya)

Asun Pié Balaguer, *La insurrección de la vulnerabilidad. Por una pedagogía de los cuidados y la resistencia.* Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2019, 119 p.

La vulnerabilitat ens interpel·la per moltes raons, si bé vivim uns temps en els quals es promou l'aspiració a viure en una «ficció d'invulnerabilitat» i autosuficiència. Ha fet falta la lluita persistent del feminisme i la seva intersecció amb la teoria *queer* i l'activisme entorn de la diversitat funcional per entendre que tots som éssers ontològicament vulnerables, però també que la vulnerabilitat està distribuïda de forma desigual en la societat.

Partint, doncs, d'aquestes premisses, la proposta que llança l'autora en aquest assaig és que pensem a fons la «vulnerabilitat comuna» i com la volem gestionar, en clara oposició a les respostes contemporànies que no fan més que ocultar-la, aïllar-la, excloure-la en institucions, medicalitzar-la o mercantilitzar-la. Per fer front a aquestes respostes, Pié defensa una política de les cures com l'única via capaç de desmitificar aquest ideal de l'autosuficiència, que tant s'alimenta avui en dia mitjançant la ridícula figura de l'emprenedor. És aquí on l'autora situa la insurrecció de la vulnerabilitat, duent a terme, al seu torn, una crítica radical al capitalisme i a la ideologia patriarcal que el sosté. Així, l'autora ens recorda que el conflicte principal del capitalisme no es troba en l'antagonisme entre el treball i el capital, sinó entre el capital i la vida.

Aquesta és la veritat que vindria a assenyalar la politització de la vulnerabilitat que l'autora defensa en aquest llibre.

Si l'Asun Pié ens proposa pensar la vulnerabilitat com un acte polític és perquè entén que cal posar límit a l'apologia de la positivitat que ens envolta. En aquest punt coincideix amb el diagnòstic del filòsof alemany d'origen coreà Byung-Chul Han, entre molts altres, entorn de la societat del cansament. I és que al darrere del discurs aclaparant del «tot és possible», només trobem subjectes fracassats i depressius. Com és sabut, el malestar social s'estén pertot arreu. Per aquest motiu, Pié defensa la idea de «no poder més» com l'únic gest capaç d'interrompre la màquina del capital que mobilitza permanentment les nostres vides. Recordem l'inici del primer capítol d'*El Capital* de Marx: «La riquesa de les societats on domina el sistema de producció capitalista apareix com una acumulació immensa de mercaderies, amb la mercaderia individual com a la seva forma elemental».

Les nostres vides, doncs, sequeixen sent el nostre camp de batalla. El problema de fons que es planteja aquí té a veure en com es polititza el malestar. L'autora sosté que cal parar, que no-

més podem afirmar-nos en la vida des de la negativitat, és a dir, des del «poder dir no». Albert Camus ens va ensenyar a *L'home rebel* que l'expressió d'aquest límit representa el qest inicial de la resistència. A partir d'aquí, cal pensar en la construcció d'una comunitat política. Pié entoma aquest desafiament i ens proposa pensar una forma de comunitat política que aculli la vulnerabilitat i els sofriments que travessen els nostres cossos i les nostres vides. És així com introdueix la idea de la gestió col·lectiva del sofriment, i posa l'exemple del «projecte Vulnus» en el qual està compromesa. Vulnus és un projecte artístic, que inclou la recerca, en el qual participen persones interessades en la creació col·lectiva (entre elles, persones amb diversitat funcional), que aprofiten les eines del teatre i les accions performatives per obrir un espai en el qual poder interrogar-se entorn de la discapacitat, la vulnerabilitat i la noció de procomú.

Pié inclou en la descripció d'aquest projecte alguns dels textos escrits pels seus participants, mostrant l'esforç col·lectiu que porten a terme en la construcció de significats propis que donin compte del patiment humà i la «vulnerabilitat comuna». Ens trobem davant d'exercicis d'exposició pública del dolor, inspirats en l'exemple d'Audre Lorde i la narració que aquesta escriptora afroamericana va fer del càncer de mama que va patir. Lorde defensava que aquest qest esdevenia un pas necessari per reflexionar entorn d'una vulnerabilitat que no pot dissociar-se de la realitat material que precaritzava les nostres vides. Narrar el dolor de la malaltia permet fer un desplaçament de l'estigma i la vergonya cap a l'orquill, provocant la interpel·lació moral de l'altre. La narració suposa,

llavors, un qest d'afirmació política que força el reconeixement d'aquest dolor, reduint així l'aïllament de qui el pateix que, al seu torn, altera la mateixa percepció del seu sofriment.

Seguint aquesta perspectiva, Pié defensa la necessitat de portar a la plaça pública el patiment que s'infligeix a les persones a fi que no quedi confinat en els marges com una qüestió estrictament privada, moment en el qual intervé la mirada mèdica i terapèutica, sempre tan estreta a l'hora d'interpretar el patiment humà. No descobrirem ara la «funció policíaca» de la psicologia o la medicina psiquiàtrica com escoles de «normalització social», «vigilància-correcció», «adaptació» i «conformisme».

Així com la narració del sofriment permet ampliar el sentit del dolor, Pié també defensa la necessitat d'ampliar el sentit de les cures, situant-les en el centre de les societats democràtiques. Per aquest motiu, reivindica una concepció holística de les cures on cal integrar diverses activitats, tals com la maternitat, les cures preventives i curatives, l'educació, el treball social, fins i tot l'urbanisme i l'ecologisme, tal com ens ha ensenyat l'ecofeminisme. Si s'entenen les cures en un sentit holístic, poden arribar a conceptualitzar-se les institucions democràtiques en el seu conjunt.

La insurrección de la vulnerabilidad no és tan sols un llibre polític. L'objectiu final del mateix —tal com ha fet l'autora en obres anteriors—, és el de posar en relació la pedagogia i la vulnerabilitat, pensar si podem habilitar escenaris de cures concebudes com a contextos d'experiència que possibilitin aprenentatges. L'autora acaba defensant, així, una «pedagogia de l'actitud» a partir d'una concepció de les cures com «una-manera-de-ser-amb-els-

altres», que és també una forma d'habitar el món i que, inevitablement, implica la construcció d'una nova sensibilitat.